

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» ім. І. СІКОРСЬКОГО

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 25 жовтня 2024 р.

**Харків
2024**

УДК 316.05

Л 93

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 8 від 25.10.2024 р.)

Головні редактори:

Панченко С. В., доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Редакційна колегія:

Абаши́н В. О., д-р філос. наук, професор

Вельш Вольфганг, габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О., канд. техн. наук, доцент

Коростельов Є. М., канд. техн. наук, доцент

Лях В. В., д-р філос. наук, професор

Новіков Б. В., д-р філос. наук, професор

Панченко В. В., канд. техн. наук, доцент

Соломніков І. В., канд. екон. наук, доцент

Толстов І. В., канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XII Міжнар. наук.- практ. конф. 25 жовтня 2024 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. — Харків: УкрДУЗТ, 2024. — 217 с.

УДК 316.05

НОВІКОВ Б. В., *д-р філос. наук, професор,
Київський національний університет
«Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному суспільстві розвиток творчого потенціалу особистості є важливим чинником її соціалізації. Творчість забезпечує людині можливість самореалізації, виходу за межі рутинних завдань і зробити внесок у формування нових соціальних і культурних цінностей. У контексті воєнних дій, які тривають в Україні, питання розвитку творчості набуває особливої ваги. Творчий підхід до вирішення проблем стає не лише засобом індивідуальної самореалізації, але й важливим ресурсом для подолання суспільних викликів, включаючи створення умов для перемоги над агресором. Саме через творчість розвивається інтелектуальний і духовний потенціал, що дає змогу суспільству рухатися вперед.

Дослідження творчості беруть свій початок в античній філософії, де ще Арістотель у «Метафізиці» визначив, що досвід - це «емпейрія», він пов'язаний з діяльністю, діяльність - це «праксіс», «фронезис» – розсудливість, а творчість у філософа постає як «техне», мистецтво або майстерність, через яку відбувається «евдомонія», тобто самореалізація людини, можлива через реалізацію власних здібностей [1].

Творчість часто розглядають у контексті діяльності, у результаті якої людина створює якісно нові матеріальні та духовні цінності, як здатність людини створювати новий соціально-культурний простір. Людина завдяки діяльності перетворює світ, пристосовує навколишнє середовище до своїх потреб, формує культуру.

У результаті діяльності відбувається реалізація творчого потенціалу людини. Як стверджує Р. Стернберг, особа здатна реалізувати свій творчий потенціал, якщо вона висловлює вчасно нові ідеї та не обмірковує їх досить довго. При цьому прояви творчості підміняють сприйняттям і оцінюванням суспільства [4]. Далі дослідник зазначає, що творчі прояви визначені такими чинниками: інтелектом як здібністю, мисленням, особистісним знанням, якостями, мотивацією та впливом зовнішнього середовища. Оволодіння соціально значущою діяльністю відбувається шляхом наслідування, а перехід до самостійної творчої діяльності здійснюється через розвиток творчих здібностей. Як зазначає П. Торренс, творча активність особистості проявляється у прагненні вийти за межі визначеної проблеми, подумки побудувати нову модель її вирішення [5].

Творча особистість здатна долати перепони, бути толерантною до невизначеності, швидко ухвалювати правильні рішення. Передумовою розвитку творчого потенціалу особистості є внутрішня мотивація. Розвитку творчої свідомості особистості сприяють психічні компоненти, такі як пізнавальна мотивація та дослідницька творча активність.

У результаті розвитку творчого потенціалу особистості створюються нові суспільні цінності, матеріальні та духовні, а також нові способи діяльності з використанням нестандартних способів і засобів, висуванням оригінальних ідей, комбінуванням уже наявних елементів.

Для творчості характерна «полісемантичність, непередбачуваність». Завдяки творчій діяльності відбувається процес реалізації потреб як окремої людини, так і суспільства в цілому. Як форма становлення культури творча діяльність є вищим видом діяльності. Для творчості як окремого виду діяльності характерні певні ознаки, наявність проблемної ситуації, оригінальні та нові підходи до її вирішення, креативність, соціальна значущість, неповторність самого процесу діяльності та новизна результатів. Здібності та властивості особистості є джерелом творчості, взаємодія яких є рушійною силою творчого процесу. Діяльність «лише тоді може вважатись науковофілософськи осягнутою, коли вона - діяльність - розглядається як самодіяльність» [3, с. 109].

Самореалізація особистості відбувається через розкриття творчого потенціалу, який має такі риси, як обдарованість, креативність, готовність до здійснення різних форм діяльності та продуктивність. Творчий потенціал – це потреби, ціннісні орієнтації, якості особистості, нахили, приховані структуровані ресурси, резерви, творчі імпульси, внутрішня енергія, продуктивні сили, потреби пізнання самого себе та інших.

Як зазначає А. Маслоу, творчість – це «універсальна функція людини, яка веде до всіх форм самовираження». У структурі творчої діяльності можна визначити сам процес творчої діяльності, результат, або продукт діяльності, безпосередньо виконавця діяльності та умови, у яких відбувається діяльність. Щоб творча діяльність була результативною, необхідно вибудовувати стратегії організації творчого процесу, розробляти методи, які б стимулювали творчий пошук. У В. Моляко розвиток здібностей людини з здійсненням діяльності є одним із факторів результативності творчого процесу, здібності «це не причина успішності людини у діяльності, а наслідок розвитку задатків у діяльності» [2, с. 11]. Досягти повноцінної реалізації здібностей можна через поєднання мислення, емоцій, мотивації.

У творчості розкриваються величезні можливості людського духу. Пояснення природи людського буття через категорії «дух» і «духовність» означає, що людина може не тільки пізнавати і відображувати навколишній світ,

а й творити його. Зі стану натхнення, розвиненої уяви розпочинається формування творчих здібностей людини. Емоційно-вольові процеси є складовою творчої діяльності людини. У процесі творчої діяльності людина прагне «вийти за власні межі», відбувається самотворення, самовираження, самореалізація особистості.

У результаті творчої діяльності людина опановує нові методи та засоби, відповідно творчість водночас постає актом пізнання дійсності. Творчий акт не тільки поєднує загальні закономірності творчості, але й є особистісно визначеним, кожна людина у творчому процесі додає щось нове, особистісне. Творча діяльність спрямована на створення якісно нових цінностей, як особистісних, так і суспільних.

Поєднання особистих якостей і здібностей особистості є внутрішнім джерелом творчості, які реалізуються у творчому процесі. Творчість є засобом самореалізації особистості, кожній людині притаманний певний рівень розвитку творчого мислення, а творчий потенціал людина може реалізувати у процесі творчої діяльності.

Різні прояви духовного світу людини визначені розмаїттям форм творчості, а реалізація її духовного буття забезпечує створення нових цінностей матеріальної та духовної культури.

У творчій діяльності людина перетворює нові ідеї в суспільний продукт, що стає доступним для розуміння та сприйняття іншими людьми. Сама життєдіяльність людини є безперервною творчістю, де кожна емоція, думка, діяльність - це предмети творчості.

Отже, творчість відіграє визначальну роль у процесі соціалізації особистості, особливо за умов сучасних викликів. Вона не тільки сприяє самореалізації та розвитку особистих здібностей, а і впливає на суспільство, формує нову соціокультурну реальність. Через творчий пошук і реалізацію нових ідей ми будемо сильніше, більш згуртоване суспільство, готове до будь-яких викликів. Під час війни творчий потенціал кожного українця є цінним внеском у спільну справу, що наближає нашу країну до перемоги і культурного відродження.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Метафізика: пер. О. Юдіна. Харків: Фоліо, 2020. 300 с.
2. Моляко В. О. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості: монографія / АПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка, Лабораторія психології творчості. Київ: Педагогічна думка, 2008. 207 с.
3. Новіков Б. В. Філософія як теорія і методологія творчості. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2011. Вип. 22. С. 108-113.

4. Sternberg R. The Nature of Creativity: Contemporary Psychological Perspectives. Cambridge: University Press, 1988. 403 p .

5. Torrance E. P. The nature of creativity as manifest in its testing / Sternberg R. & Tardif T. The nature of creativity, 1988. P. 43-75.

*ПАНКОВ Г. Д., д-р філос. наук, професор,
Харківська державна академія культури,
м. Харків, Україна*

ПОКАЯННА МОЛИТВА ЯК ФОРМА ДУХОВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Запропонована назва свідчить про прагнення автора розглядати цей вид молитви не у звичному форматі релігійного культу, а як специфічне вираження духовних технологій. Їхнє значення часто розуміють у сенсі соціологізаторського погляду на людину та культуру як виключно суспільне явище. Відповідно до цього духовний вимір розчиняється в соціальній сфері буття. Проте з таким підходом у філософській і релігійній думці міцно утвердилася екзистенційно-персоналістична парадигма в розумінні духовності, у якій долається соціологізаторський редукціонізм і здійснюється конституювання духовного виміру в окрему сферу буття людини та культури. У цьому контексті доречно розглядати молитву, особливо в такому її різновиді, як покаянна молитва.

Розгляд молитви в екзистенційно-персоналістичній парадигмі не означає позиціонування її відірваності від соціуму. Вона містить яскраво виражений ціннісний зміст, у якому релігійні цінності тісно перетинаються з моральними цінностями. Каяття у гріху як глибокий персоналістичний акт – це не тільки критичне оцінювання душі індивіда у ставленні до Бога, але також і суспільного оточення як до інобуття, що співіснує з я-буттям кожної конкретної людини. Усвідомлення свого гріха і себе як грішника вважають критичною самооцінкою у трьох напрямках – стосовно Бога, власної совісті та інших людей. При цьому каяття у гріхах має сильний моральний заряд, що фіксує певні цінності, які приймає або відкидає релігійна спільнота, виражені в молитовній культурі.

З усім тим покаянна молитва ґрунтується на ідеї внутрішнього діалогу між людиною та Богом. У горизонті релігійної свідомості вона сприймається простором надреальної комунікації: людина сповідається перед Богом, тоді як Бог невидимо сприймає сповідь грішника і відповідає йому своєю увагою. У такий спосіб формується містична ситуація, а молитва виглядає при цьому містичним топосом, який є різновидом віртуальної реальності, але не вигадкою.

Наукове видання

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО,
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ»

25 жовтня 2024 р.

Відповідальність за редагування та достовірність інформації несуть автори робіт.

Відповідальний за випуск Толстов І. В.

Підписано до друку 25.10.2024 р.
Умовн. друк. арк. 13,5. Тираж . Замовлення № .

Художнє оформлення Л.І. Мачулін

Свідоцтво про держреєстрацію: сер. ХК №125 від 24.11.2004

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейсбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.